JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
JEAN MISCHO
22 päivänä lokakuuta 1998 *

1. Pääasian vastaaja Van der Laan johtaa lihajalosteita myyvää Th. S. v. d. Laan International -nimistä yhtiötä, jonka kotipaikka on Almelossa, Alankomaissa. Yhtiö myy Saksassa Bad Bentheimiin sijoittautuneen Bentheimer Fleischwarenvertriebs GmbH -nimisen yhtiön välityksellä kolmea lihajalostetta, joiden yhteensoveltuvuus Saksan lainsäädännön kanssa on pääasian oikeudenkäynnin kohteena.

2. Tuotteet valmistetaan Alankomaissa, jossa ne on laillisesti saatettu myyntiin. Näissä tuotteissa on seuraavat merkinnät:

"Lupack:

Sian lapaosista muotoon tehty hollanninkinkku, ei sisällä silavaa eikä kamaraa; tuotteesta 75 prosenttia sianlihaa.

Ainesosat: sianliha, vesi, sokeriaineet, suola, stabilointiaine E 450 (a), antioksidantti E 301, säilöntäaine E 250.

Bristol:

Lihajaloste: sian lavasta tehty hollanninkinkku, [1] ei sisällä silavaa eikä kamaraa.

Ainesosat: sianliha, suola, sokeriaineet, stabilointiaine E 450 (a), antioksidantti E 301, säilöntäaine E 250.

Benti:

Sian lapaosista muotoon tehty hollanninkinkku, ei sisällä silavaa eikä kamaraa. Tuotteesta 70 prosenttia sianlihaa.

1 — Kansallisen tuomioistuimen esittämän ennakkoratkaisupyynnön mukaan tuotteessa on merkintä: "Hollandischer Vorderschinken", toisin sanoen sian lavasta tehty hollanninkinkku. Ilmaisu "lavasta tehty" on unohdettu kansallisen tuomioistuimen esittämän ennakkoratkaisupyynnön ranskan kielisestä käännöksestä eikä näin ollen käy ilmi myöskään suullista käsittelyä varten laaditusta kertomuksesta.

* Alkuperäinen kieli: ranska.

Ainesosat: sianliha, vesi, suola, sokeriaineet, stabilointiaine E 450 (a), antioksidantti E 301, säilöntäaine E 250."

3. Landkreis Grafschaft Bentheim määräsi Van der Laanille 7 500 Saksan markan suuruisen hallinnollisen sakon. Alueellisesti toimivaltainen syyttäjänvirasto saattoi asian sittemmin vielä vireille tuomioistuimessa rikosasiana.

4. Landkreis ja syyttäjänvirasto katsoivat, että kyseisten tuotteiden nimitys oli harhaanjohtava ja että ne poikkesivat siinä määrin yleisesti kaupattavista tuotteista, että *Lebensmittel- und Bedarfsgegenständegesetz*in (Saksan elintarvikkeista ja välttämättömyyshyödykkeistä annettu laki, jäljempänä LMBG) 17 §:n 1 momentin 2 kohdan b alakohdan mukainen pakkausmerkintä ei enää tullut kyseeseen. Pääasian vastaaja olisi siten rikkonut asiaan sovellettavia kansallisia säännöksiä, etenkin LMBG:n 17 §:n 1 momentin 2 kohdan b alakohtaa ja 5 kohtaa luettuina yhdessä Saksan elintarvikesäännöstön mukaisten lihasta ja lihajalosteista annettujen sitovien ohjeiden kanssa.

5. LMBG:n asianomaiset säännökset kuuluvat seuraavasti:

"17 §: Kiellot kuluttajan suojaamiseksi harhaanjohtamiselta

1) Tämän lain mukaan on kiellettyä

— —

2. b) myydä ammattimaisesti ilman riittävän täsmällisiä pakkausmerkintöjä ravinto-, nautinto- tai käyttöarvoltaan muuten kuin vain vähäisessä määrin tavallisesti myynnissä olevista elintarvikkeista eroavia elintarvikkeita.

5. myydä ammattimaisesti elintarvikkeita käyttäen nimitystä, merkintöjä tai esillepanoa, joka on omiaan johtamaan harhaan, ja mainostaa elintarvikkeita yleisesti tai yksittäistapauksessa harhaanjohtavasti tai vastaavalla muulla tavalla. Harhaanjohtamisesta on kyse etenkin silloin

a) kun elintarvikkeella väitetään olevan sellaisia vaikutuksia, joita niillä ei tieteellisten tutkimusten mukaan ole tai joita ei ole tieteellisesti pystytty riittävästi osoittamaan,

b) kun käytetään sellaisia nimityksiä, merkintöjä, esillepanoa, kaupallisia tiedotteita tai muita ilmaisuja, jotka ovat omiaan johtamaan harhaan, ja jotka liittyvät elintarvikkeen alkuperään, määrään, painoon, valmistamiseen tai pakkaukseen, säilyvyyteen tai muihin sellaisiin seikkohin, jotka ovat olennaisia elintarvikkeen arvioimisen kannalta,

c) kun elintarvikkeesta annetaan lääkkeenomainen vaikutelma.

— —

33 §: Saksan elintarvikesäännöstö

1) Saksan elintarvikesäännöstö on sitovien toimintaohjeiden kokoelma, jossa määrätään elintarvikkeiden valmistustavasta, koostumuksesta tai muista sellaisista ominaisuuksista, joilla on merkitystä elintarvikkeita myytäessä.

2) Saksan elintarvikekomitea antaa sitovat ohjeet ottaen huomioon sellaiset kansainväliset elintarvikkeita koskevat vaatimukset, jotka liittovaltion hallitus on tunnustanut.

3) Liittovaltion ministeriö julkaisee sitovat ohjeet yhdessä liittovaltion oikeusministeriön, elintarvikeministeriön, maa- ja metsätalousministeriön ja talousministeriön kanssa. Sitovien ohjeiden julkaisemisesta voidaan kuitenkin kieltäytyä tai ne voidaan peruuttaa oikeudellisten seikkojen tai tosiseikkojen perusteella.

— —

47 §:n 1 momentti: toisista jäsenvaltioista tai Euroopan talousalueeseen kuuluvasta muusta valtiosta peräisin olevat tuotteet.

1) Poiketen 47 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen säännöksistä tässä laissa tarkoitettuja tuotteita, vaikka ne eivät täyttäisikään Saksan liittotasavallan elintarvikelainsäädännön vaatimuksia, voidaan tuoda Saksaan ja saattaa maassa myytäviksi, jos

ne on lainmukaisesti valmistettu ja saatettu myyntiin toisessa yhteisön jäsenvaltiossa tai Euroopan talousalueeseen kuuluvassa muussa valtiossa taikka jos ne ovat peräisin kolmannesta valtiosta ja ne on laillisesti saatettu myyntiin yhteisön jäsenvaltiossa tai Euroopan talousalueeseen kuuluvassa muussa valtiossa. Tämän momentin ensimmäistä virkettä ei sovelleta tuotteisiin, jotka

1. ovat 8, 24 tai 30 §:ssä olevien kieltojen vastaisia taikka

2. eivät täytä muita terveydensuojelusta annettuja säännöksiä, sikäli kuin niitä ei ole hyväksytty Saksan liittotasavallassa myyntiin kelpaaviksi liittovaltion ministeriön yleisesti sovellettavalla ja Bundesanzeiger-lehdessä julkaistulla päätöksellä.

2) Jolleivät kansanterveyden suojelemiseen liittyvät pakottavat syyt ole esteenä, antaa liittovaltion ministeriö 1 momentin 2 kohdan 2 alakohdan mukaiset yleisesti sovellettavat päätökset yhteisymmärryksessä liittovaltion elintarvikeministeriön, maa- ja metsätalousministeriön ja talousministeriön kanssa. Jokaisen, joka aikoo saattaa tuotteita maassa myytäväksi, on pyydettävä tällaistä päätöstä. Arvioidessaan tuotteen kansanterveydelle aiheuttamaa vaaraa liittovaltion ministeriön on otettava huomioon kansainväliseen tutkimukseen perustuva tieto sekä elintarvikkeiden osalta Saksan liittotasavallassa vallitsevat elintarviketottumukset. Ensimmäisen virkkeen mukaisten yleisesti sovellettavien päätösten vaikutukset ulottuvat kaikkiin toisista jäsenvaltioista tai Euroopan talousalueeseen kuuluvasta muusta valtiosta peräisin olevien kyseisten tuotteiden maahantuojiin.

3) Hakemukseen on liitettävä tarkka kuvaus tuotteesta sekä sellaiset käytettävissä olevat asiakirjat, jotka ovat välttämättömiä päätöstä tehtäessä. Hakemuksesta on tehtävä päätös kohtuullisen ajan kuluessa. Mikäli lopullista päätöstä ei ole tehty 90 päivän kuluessa, on hakijalle ilmoitettava syy tähän.

4) Mikäli elintarvikkeet poikkeavat tämän lain säännöksistä tai tämän lain täytäntöönpanemiseksi annetuista asetuksista, tästä on ilmoitettava tarkoituksenmukaisesti sikäli kuin se on tarpeen kuluttajien suojaamiseksi."

6. *Kansallinen tuomioistuin*, joka käsittelee Van der Laania vastaan edellä mainittujen säännösten nojalla nostettua kannetta, katsoo, että asianomaisten viranomaisten soveltama tulkinta voi olla EY:n perustamissopimuksen 30 artiklan ja sitä seuraavien artiklojen vastainen ja se on siten esittänyt yhteisöjen

tuomioistuimelle seuraavan *ennakkoratkaisukysymyksen*:

"Onko Landkreis Grafschaft Bentheimin ja Osnabrückin syyttäjänviraston esillä olevassa asiassa soveltama tulkinta elintarvikkeista ja välttämättömyyshyödykkeistä annetun saksalaisen lain 17 §:n 1 momentin 2 kohdan b alakohdasta ja 5 kohdasta sekä Saksan elintarvikesäännöstön lihasta ja lihajalosteista annettujen sitovien ohjeiden 2.19/2.3411 kohdasta sekä näitä seuraavista kohdista EY:n perustamissopimuksen 30 artiklan ja sitä seuraavien artiklojen eli niissä määrätyn syrjintäkiellon vastainen?"

7. Komissio huomauttaa aluksi, ettei yhteisöjen tuomioistuimella ole toimivaltaa päättää kansallisen oikeuden soveltamisesta, kun "soveltamisella" tarkoitetaan konkreettisen tosiasiatilanteen liittymistä yhteen tai useampaan abstraktiseen kansalliseen normiin.

8. Käsitteen tässä merkityksessä kansallisen oikeuden "soveltaminen" kuuluu todellakin tarkasteltavana olevan jäsenvaltion oikeuden mukaan toimivaltaisen elimen yksinomaiseen toimivaltaan.

9. Kansallinen tuomioistuin kysyy ennakkoratkaisukysymyksellään kuitenkin yhteisöjen tuomioistuimelta sitä, onko yhteisön oikeutta tulkittava siten, että sen vastaista on kieltää yllä kuvattujen maahantuotujen tuotteiden myynti edellä mainittuja kansallisia säännöksiä soveltaen. Tällainen kysymys kuuluu kiistattomasti yhteisöjen tuomioistuimen toimivaltaan.

10. *Landkreis Grafschaft Bentheim* ja *Osnabrückin syyttäjänvirasto* katsovat, että riidanalaisten tuotteiden myynti rikkoo LMBG:iä seuraavista syistä.

11. Landkreis Grafschaft Bentheim ja Osnabrückin syyttäjänvirasto väittävät ensinnäkin, että Bristol-niminen tuote ei ole luonnontuote vaan tietynlainen suolalihatuote (Formfleischkochpökelware), jossa Saksan elintarvikesäännöstön lihasta ja lihajalosteista annettujen sitovien ohjeiden mukaan olisi pitänyt olla, kuten Lupack- ja Benti-nimisissä tuotteissa, pakkausmerkintä "sian lapaosista muotoon tehty kinkku". Kuten kuitenkin edellä on jo todettu, tässä tuotteessa on pakkausmerkintä "lihajaloste: sian lavasta tehty hollanninkinkku, ei sisällä silavaa eikä kamaraa".

12. Kantajien esittämät muut väitteet koskevat tuotteiden koostumusta.

13. Kantajat korostavat, että Lupack sisältää vain 75 ja Bentil vain 70 prosenttia sianlihaa. Yleisen käytännön mukaan suolalihatuotteet

ovat kuitenkin 100-prosenttista sianlihaa. Kansallisen tuomioistuimen esittämässä ennakkoratkaisupyynnössä ei mainita kuinka monta prosenttia sianlihaa Bristol-niminen tuote sisältää. Koska ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee kuitenkin, että tähän tuotteeseen on lisätty vettä, jonka pitoisuus vaihtelee 3,7 prosentista 18 prosenttiin, tuote ei itsessään voi koostua 100-prosenttisesti sianlihasta.

14. Pääasian kantajat päättelevät, että yksistään tämän seikan perusteella riidanalaiset tuotteet poikkeavat siinä määrin yleisesti kaupattavista tuotteista, että LMBG:n 17 §:n 1 momentin 2 kohdan b alakohdan mukainen pakkausmerkintä ei enää tullut kyseeseen, ja että näitä tuotteita ei näin ollen voitu laillisesti myydä Saksassa.

15. Kansalliset viranomaiset vetoavat myös siihen, että lihasmassan proteiinipitoisuus oli 87,9—88,1 prosenttia Bristolin osalta ja 87,9 prosenttia Bentin osalta, mikä oli "selvästi alle" Saksan elintarvikesäännöstössä edellytetyn 90 prosentin pitoisuuden.

16. Lisäksi tutkittujen näytteiden proteiinipitoisuus silavaa sisältämättömässä osassa vaihteli Bristolissa 15 prosentista 18,2 prosenttiin ja Lupackissa 16,6 prosentista 17,2 prosenttiin, minkä ei voitu katsoa eroavan "vähäisessä määrin" Saksan elintarvikesäännöstön edellyttämästä 19 prosentin vähimmäisvaatimuksesta.

17. Lopuksi kantajat vetosivat vielä siihen, että tuotteiden vesipitoisuus, joka vaihteli Bristolissa 3,7 prosentista 18 prosenttiin ja Lupackissa 8,7 prosentista 10,6 prosenttiin, ylitti selvästi suolalihatuotteille asetetun 0-pitoisuuden.

Asian arviointi

18. Kansallinen tuomioistuin haluaa esittämällään kysymyksellä siten selvittää, antaako perustamissopimuksen 30 artikla kansallisille viranomaisille oikeuden estää tämänkaltaisten tuotteiden myynti suojatakseen kuluttajia, joiden tällaisiin tuotteisiin liittyvät odotukset poikkeavat tuntuvasti riidanalaisten tuotteiden ominaispiirteistä.

19. Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä [2] ilmenee, että yhteisten säännösten puuttuessa tietyn tuotteen kaupan pitämistä koskevien kansallisten säännösten eroista aiheutuvat vapaan liikkuvuuden rajoitukset yhteisössä on hyväksyttävä siltä osin kuin näitä säännöksiä, joita sovelletaan erotuksetta kotimaisiin ja maahantuotuihin tuotteisiin, voidaan pitää tarpeellisina perustamissopimuksen 36 artiklassa lueteltujen yleistä etua koskevien syiden, kuten ihmisten terveyden suojelun, perusteella, tai muun muassa kuluttajansuojaa koskevien pakottavien vaatimuksien täyttämiseksi. Tällaisen säännöstön

2 — Ks. esim. asia 178/84, komissio v. Saksa, ns. olucn puhtausvaatimuksista annetun lain -tapaus, tuomio 12.3.1987 (Kok. 1987, s. 1227, 28 kohta) sekä asia 298/87, Smanor, tuomio 14.7.1988 (Kok. 1988, s. 4489, 15 kohta).

on kuitenkin oltava oikeassa suhteessa asetettuun tavoitteeseen nähden. Jos jäsenvaltio voi tehdä valinnan useiden saman tarkoituksen täyttämiseen soveltuvien toimenpiteiden välillä, sen on valittava keino, joka vähiten rajoittaa vapaata liikkuvuutta.

20. Aluksi on todettava, että kinkkutuotteiden valmistamisesta tai kaupan pitämisestä ei ole annettu yhteisiä tai yhdenmukaistettuja säännöksiä lukuun ottamatta yhteisön sisäistä lihavalmisteiden kauppaa koskevaan lainsäädäntöön liittyviä säännöksiä. (Ks. terveyttä koskevista kysymyksistä yhteisön sisäisessä lihavalmisteiden kaupassa annetun direktiivin 77/99/ETY muuttamisesta ja saattamisesta ajan tasalle sekä direktiivin 64/433/ETY muuttamisesta 10 päivänä helmikuuta 1992 annettu neuvoston direktiivi 92/5/ETY). [3] Tässä säännöstössä ei kuitenkaan määritellä suolalihatuotteiden tai sian lapaosista muotoon tehtyjen kinkkujen koostumusta.

21. Oikeudenkäyntiasiakirjoista ilmenee myös, että kyseiset tuotteet on laillisesti valmistettu ja saatettu myyntiin Alankomaissa.

22. Kolmanneksi on syytä korostaa, että asiassa ei ole vedottu yhteenkään kansanterveyteen liittyvään seikkaan. Kansallinen tuomioistuin jopa huomauttaa, että 28.10.1992 tehtiin yleisesti sovellettava päätös, joka mahdollisti kyseisten tuotteiden myynnin siitä huolimatta, että ne sisälsivät Saksassa kiellettyjä lisäaineita.

23. Komissio huomauttaa, että Saksan viranomaisten ilmaisema kritiikki kyseisiin tuotteisiin sisältyvän veden määrästä sekä niiden proteiinipitoisuudesta ei perustu kansallisen tuomioistuimen esittämän ennakkoratkaisupyynnön liitteenä olevan Saksan elintarvikesäännöstön säännöksiin, vaikka sen pitäisi olla kooste kauppatavoista ja nämä samat viranomaiset vetoavat siihen saksalaisten kuluttajien odotuksista tekemänsä määritelmän tueksi.

24. Komissio korostaa lisäksi, että Saksan elintarvikesäännöstössä on ainoastaan sitovat toimintaohjeet ("Leitsätze"), joiden pakottavuus ei tunnu selvältä.

25. Nämä seikat huomioon ottaen on perusteltua kysyä, mikä on pääasian kantajien toiminnan täsmällinen oikeudellinen perusta kansallisessa lainsäädännössä.

26. Yhdyn kuitenkin tässä suhteessa komission päätelmään siitä, että yhteisön tuomioistuimen tehtävänä ei ole määritellä sitä, perus-

3 — EYVL L 57, s. 1.

tuuko pääasian oikeudenkäynnin osapuolen omaksuma näkemys kansalliseen oikeuteen. Yhteisöjen tuomioistuin voi ainoastaan osoittaa kansalliselle tuomioistuimelle sellaiset seikat, joiden perusteella se voi tulkita yhteisön oikeutta oikealla tavalla sen käsiteltäväksi saatetun asian yhteydessä.

27. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee kuitenkin selvästi, että silloin kun on kyse toisessa jäsenvaltiossa laillisesti valmistetuista ja kaupan pidetyistä tuotteista, kuluttajansuoja voidaan yleensä taata kieltoa vähemmän rajoittavin toimenpitein, etenkin sellaisin tarkoituksenmukaisin tuotemerkinnöin, jotka antavat asianmukaista tietoa kyseisen tuotteen koostumuksesta.

28. Tässä mielessä voidaan lainata yhteisöjen tuomioistuimen asiassa Deserbais antamaa tuomiota, [4] jossa yhteisöjen tuomioistuin totesi, että yhteisön oikeuden vastaista on soveltaa jossakin toisessa jäsenvaltiossa lainmukaisesti valmistettuihin ja kaupan pidettyihin tuotteisiin sellaista jäsenvaltion säännöstöä, jossa tietyn tyyppisen juuston nimitys varataan tuotteille, joilla on tietty rasvapitoisuus, silloin kun kuluttajille tiedottamisesta on riittävästi varmistuttu.

29. Yhteisöjen tuomioistuin noudatti samoja perusteluja asiassa Bonfait antamassaan tuomiossa, [5] jossa oli kyse Alankomaiden säännöstöstä, jolla estettiin Saksasta peräisin olevien lihaleikkeletuotteiden maahantuonti sillä perusteella, että ne eivät noudattaneet vesipitoisuudelle asetettuja enimmäisarvoja. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi myös tässä asiassa, että kuluttajansuoja voitiin taata tarkoituksenmukaisin tuotemerkinnöin.

30. Koska edellä mainittu asia on niin sanoakseni symmetrinen käsiteltävänä olevan asian kanssa, on siten sovellettava samoja perusteluja. Tämä pätee erityisesti, koska kansallinen tuomioistuin toteaa, että saksalaisilla kuluttajilla ei ole tarkkoja odotuksia kyseisten tuotteiden koostumuksesta, koska kyse ei ole perinteisistä tuotteista.

31. Näin ollen on myönnettävä, kuten Van der Laan muistuttaa yhteisöjen tuomioistuimen tehneen asiassa komissio vastaan Saksa antamassaan tuomiossa [6], että kuluttajat hakevat tietoja ensiksi ainesosaluettelosta. Jos

4 — Asia 286/86, tuomio 22.9.1988 (Kok. 1988, s. 4907).

5 — Asia C-269/89, tuomio 13.11.1990 (Kok. 1990, s. I-4169).

6 — Asia C-51/94, tuomio 26.10.1995 (Kok. 1995, s. I-3599).

siitä ilmenee selvästi tuotteen koostumus, vaara kuluttajien johtamisesta harhaan on niin vähäinen, että sillä ei voida perustella näiden tuotteiden myynnille asetettuja rajoituksia.

32. Näin ollen on määriteltävä, ovatko riidanalaisten tuotteiden pakkausmerkinnät sellaisia, että niillä varmistetaan kuluttajien riittävä tiedonsaanti siten, että perustamissopimuksen 30 artikla kieltää kansallisia viranomaisia rajoittamasta sanottujen tuotteiden kaupan pitämistä.

33. Elintarvikepakkauksiin tehtävien merkintöjen erityisalalla perustamissopimuksen 30 artiklan asettamat vaatimukset on ilmaistu kuluttajalle myytäväksi tarkoitettujen elintarvikkeiden merkintöjä, esillepanoa ja mainontaa koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 18 päivänä joulukuuta 1978 annetussa neuvoston direktiivissä 79/112/ETY [7] (jäljempänä pakkausmerkintöjä koskeva direktiivi), sellaisena kuin se on muutettuna 16.1.1991 annetulla komission direktiivillä 91/72/ETY. [8] Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan silloin, kun kyseinen kansallinen toimenpide kuuluu johdetun oikeuden sääntöjen soveltamisalaan, yhteisön oikeuden asettamat vaatimukset on määriteltävä juuri näiden sääntöjen perusteella.

34. Pakkausmerkintöjä koskevan direktiivin 2 artiklassa säädetään seuraavaa:

"1. Merkinnät ja tavat, joilla ne on tehty, eivät saa:

a) olla omiaan johtamaan ostajaa harhaan, erityisesti:

i) elintarvikkeen ominaispiirteiden osalta ja erityisesti sen luonteen, yksilöllisyyden, ominaisuuksien, koostumuksen, määrän, säilyvyyden, alkuperän, valmistus- tai tuotantomenetelmän osalta; — —".

Direktiivin 3 artiklassa säädetään seuraavaa:

"1. Ainoastaan seuraavat tiedot on pakollisesti merkittävä elintarvikkeisiin edellytyksin,

7 — EYVL 1979, L 33, s. 1.
8 — EYVL L 42, s. 27.

joista säädetään 4—14 artiklassa, ja jollei sanotuista artikloista muuta johdu:

1) nimi, jolla tuote myydään;

2) luettelo ainesosista;

— —".

Direktiivin 5 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Elintarvikkeen myyntinimitys on laissa, asetuksessa tai hallinnollisessa määräyksessä säädetty nimitys, tai jollei sellaista nimitystä ole, käyttöön vakiintunut nimitys siinä jäsenvaltiossa, jossa tuote myydään kuluttajalle tai suurtalouksille, tai elintarvikkeen ja tarvittaessa sen käytön kuvaus, joka on riittävän täsmällinen ilmaisemaan ostajalle elintarvikkeen todellisen laadun ja mahdollistaa sen erottamisen tuotteista, joihin se voitaisiin sekoittaa."

Direktiivin 6 artiklan 5 kohta kuuluu seuraavasti tavalla:

"5. a) Ainesosaluettelon on sisällettävä kaikki elintarvikkeen ainesosat painon mukaan alenevassa valmistusajankohdan mukaisessa järjestyksessä. Luettelon otsikon tulee sisältää ilmaisu 'ainesosat'.

Kuitenkin:

— lisätty vesi ja haihtuvat ainesosat on ilmoitettava niiden valmiissa tuotteessa olevien paino-osuuksien mukaisessa järjestyksessä; elintarvikkeeseen ainesosana lisätyn veden määrä määritetään vähentämällä valmiin tuotteen kokonaismäärästä muiden käytettyjen ainesosien kokonaismäärä. Veden määrää ei tarvitse ottaa huomioon, jos se ei valmiissa tuotteessa ylitä 5:tä painoprosenttia; — —".

Direktiivin 15 artiklassa säädetään lopuksi seuraavaa:

"1. Jäsenvaltiot eivät saa estää sellaisten elintarvikkeiden kauppaa, jotka ovat tämän direktiivin säännösten mukaisia, soveltamalla kansallisia elintarvikkeiden merkintöjä ja esillepanoa koskevia säännöksiä, joita ei ole yhdenmukaistettu.

2. Mitä 1 kohdassa säädetään, ei sovelleta kansallisiin säännöksiin, joita ei ole yhdenmukaistettu ja joiden perusteena on:

— kansanterveyden suojeleminen

— petollisten toimien torjuminen, edellyttäen, etteivät sellaiset säännökset ole omiaan estämään tässä direktiivissä annettujen määritelmien ja sääntöjen soveltamista;

— teollisen ja kaupallisen omaisuuden suojeleminen, alkuperämerkintöjen ja rekisteröityjen tavaramerkkien suojeleminen sekä vilpillisen kilpailun estäminen."

35. Pakkausmerkintöjä koskevan direktiivin edellä mainitun 2 artiklan perusperiaatteena on siten kieltää sellaiset merkinnät, jotka ovat omiaan johtamaan kuluttajaa harhaan elintarvikkeen ominaispiirteiden osalta ja erityisesti sen luonteen, yksilöllisyyden ja koostumuksen osalta. Tätä varten pakkausmerkintöjä koskevan direktiivin 3 ja 5 artiklassa on asetettu tiettyjä edellytyksiä, jotka merkinnän on täytettävä sekä myyntinimityksen että ainesosaluettelon osalta.

36. Tarkastelkaamme siis näitä kahta kohtaa peräkkäin.

Tuotteen nimitys

37. On selvää, että kyseessä olevien tuotteiden nimityksiä ei ole vahvistettu missään yhteisön säännöksessä.

38. Kansallinen tuomioistuin ilmoittaa, että näissä kolmessa tapauksessa on kyse "sian lapaosista muotoon tehdystä hollanninkinkusta".

39. Tämä nimitys on Lupack- ja Bentinimisissä tuotteissa, muttei Bristol-nimisessä tuotteessa, jossa on nimitys "lihajaloste: sian lavasta tehty hollanninkinkku, ei sisällä silavaa

eikä kamaraa". Tällainen nimitys saattaa todellakin antaa vaikutelman siitä, että kysymys on ainoastaan yhdestä kinkun lapapalasta koostuvasta luonnontuotteesta. Kinkku on kuitenkin tehty muotoon sian lapapaloista, jotka on puristettu yhteen aidon kinkun jäljittelemiseksi. Nämä kaksi tuotetta ovat luonteeltaan kiistattomasti erilaisia.

40. Mielikuvaa Bristol-nimisen tuotteen alkuperästä, joka sisältyy määreeseen "hollannin", ei voida myöskään pitää sellaisena, että kuluttaja voisi sen perusteella päätellä, että kyse on muotoon tehdystä kinkusta.

41. Toisaalta merkinnässä tarkennetaan, että kyse on "liha*jalosteesta*". Erityisen valveutunut kuluttaja voisi ehkä tämän perusteella päätellä, että Bristol ei ole ainoastaan pala sian lavasta koostuvaa kinkkua vaan että siihen sisältyy myös muita ainesosia ja että sitä on käsitelty.

42. Voidaan ainoastaan todeta, että keskivertokuluttaja ei voi tämän nimityksen perusteella vaivattomasti ymmärtää, että kysymys on muotoon tehdystä kinkusta.

43. Olen siten komission kanssa samaa mieltä siitä, että Bristol-nimisen tuotteen merkintä on omiaan johtamaan kuluttajaa harhaan pakkausmerkintöjä koskevan direktiivin 2 artiklassa tarkoitetulla tavalla.

Ainesosat

44. Lupack- ja Benti-nimisten tuotteiden osalta väitetään ensinnäkin, etteivät ne ole 100-prosenttista sianlihaa, vaan että Lupack sisältää vain 75 prosenttia ja Benti vain 70 prosenttia sianlihaa kun taas Saksassa vastaavien tuotteiden sianlihapitoisuus olisi aina 100 prosenttia.

45. On tarkennettu, että Lupack-nimiseen tuotteeseen on lisätty vettä, jonka pitoisuus vaihtelee 8,7 prosentista 10,6 prosenttiin, ja että se poikkeaa saksalaisten kuluttajien odotuksista, joiden mukaan kyseisen pitoisuuden tulisi olla nolla.

46. Ennakkoratkaisupyynnöstä ei Benti-nimisen tuotteen osalta käy selville kuinka paljon siihen on lisätty vettä, mutta tuotteen pienemmän sianlihapitoisuuden perusteella voidaan päätellä, että sen vesipitoisuus on ainakin yhtä suuri kuin Lupack-nimisen tuotteen.

47. On kuitenkin kiistatonta, että kyseisten tuotteiden merkinnöissä mainitaan yksiselitteisesti tuotteen koostumuksen muodostavat ainesosat ja etenkin se, mikä on sianlihan sekä lisätyn veden osuus ainesosista. Pakkausmerkintöjä koskevan direktiivin edellä mainittujen 3 artiklan 1 kohdasta ja 6 artiklan 5 kohdan a alakohdasta ilmenee viimeksi mainitun osalta, että lisätty vesi on ainesosana ilmoitettava pakkausmerkinnässä, kun sen määrä valmiissa tuotteessa ylittää 5 painoprosenttia.

48. Pakkausmerkintöjä koskevassa direktiivissä säädetään lisäksi, että sellaiset ainesosat, joiden merkintä on pakollista, on ilmoitettava niiden painon mukaisessa järjestyksessä. Se, että vesi on Lupackin ja Bentin pakkauksissa toisella sijalla ainesosaluettelossa, antaa kuluttajille mahdollisuuden todeta, että tuotteen koostumukseen sisältyvän veden määrä vaihtelee Lupackin osalta 5 prosentista 25 prosenttiin ja Bentin osalta 5 prosentista 30 prosenttiin, ja että se on sianlihan jälkeen tuotteen toinen pääasiallinen ainesosa.

49. Siitä, miten edellä mainittujen kahden tuotteen ainesosat on ilmoitettu, ei voida siten moittia pakkausmerkintöjä koskevan direktiivin nojalla. Myös siinä tapauksessa, että voitaisiin katsoa, että saksalaisella keskivertokuluttajalla on tietynlaisia odotuksia siitä, että kyseessä oleviin tuotteisiin ei ole lisätty vettä, mistä ei kuitenkaan kansallisen tuomioistuimen mukaan ole kyse, kuluttajalla on kuitenkin ollut mahdollisuus todeta tuotteen poikkeavan näistä odotuksista eikä kuluttaja siten voi erehtyä pakkausmerkintöjä koskevassa direktiivissä tarkoitetulla tavalla.

50. Se, että tuotteeseen sisältyy sellainen ainesosa, josta ei ole säädetty Saksan lainsäädännössä, eli lisätty vesi, ilmenee riittävän selvästi ainesosaluettelosta siten, ettei sitä tarvitse mainita myyntinimityksessä.

51. Kyseisten kahden tuotteen esillepano siten, kuin se on edellä kuvattu, on näin ollen näiden kahden seikan suhteen pakkausmerkintöjä koskevan direktiivin mukainen. Saksan viranomaiset eivät voi näin ollen olettaa, että asiaan liittyy vaara kuluttajan harhaanjohtamisesta. Näin on myös silloin, kun näiden viranomaisten olisi arvioitava, että kuluttaja saattaisi omien odotustensa perusteella mieltää kyseisen tuotteen koostumuksen erilaiseksi kuin mikä se tosiasiassa on. Näiden odotusten todellisella tai oletetulla sisällöllä ei ole merkitystä pakkausmerkintöjä koskevan direktiivin kannalta.

52. Merkintää, jossa on pakkausmerkintöjä koskevassa direktiivissä määriteltyjen yksityiskohtaisten sääntöjen mukaisesti ilmoitettu tuotteen nimitys sekä tuotteen koostumukseen kuuluvat ainesosat, ei voida pitää sellaisena merkintänä, joka olisi omiaan johtamaan harhaan tuotteen koostumuksen osalta.

53. Tällaisen näkökulman mahdollistaminen ei olisi yhteisön oikeuden ensisijaisuuden mukaista ja vaarantaisi pakkausmerkintöjä koskevan direktiivin tavoitteen toteutumisen, toisin sanoen "yhteismarkkinoiden toiminnan

edistämisen" elintarvikkeiden merkintöjä koskevien kansallisten säännösten aiheuttamia esteitä vähentämällä. [9]

54. On totta, että pakkausmerkintöjä koskevan direktiivin perustelukappaleista ilmenee selvästi, ettei direktiivi ole tyhjentävä. [10] Siihen perustuu jäsenvaltioiden mahdollisuus toteuttaa edelleen asiaa koskevia kansallisia toimenpiteitä sillä edellytyksellä, että yhteisön menettelyä noudatetaan. [11]

55. Pakkausmerkintöjä koskevan direktiivin 15 artiklassa määritellään ne edellytykset, joiden täyttyessä jäsenvaltiot voivat turvautua asiaa koskeviin kansallisiin lisätoimenpiteisiin. Tämän säännöksen 2 kohdassa mainituista kolmesta tilanteesta esillä olevassa asiassa kiinnostava on ainoastaan toisena mainittu tapaus, toisin sanoen petollisten toimien torjuminen. Kuten olemme jo huomanneet, esillä olevassa asiassa ei ole vedottu kansanterveydelle aiheutuvaan vaaraan. Asiassa ei ole myöskään vedottu teollisen ja kaupallisen omaisuuden tai alkuperämerkintöjen tai rekisteröityjen tavaramerkkien suojelemiseen, joihin viitataan 15 artiklan 2 kohdassa kolmantena tapauksena.

56. On totta, että Landkreis Grafschaft Bentheim on huomautuksissaan vedonnut vielä siihen kilpailulliseen haittaan, josta lisätyn veden 0-pitoisuutta noudattamaan velvoitetut kansalliset tuottajat kärsivät, kun taas muihin jäsenvaltioihin sijoittautuneet tuottajat ovat vapautuneet sen noudattamisesta.

57. Vaikka voidaankin katsoa yhteisöjen tuomioistuimen todenneen, että liiketoimien lojaalisuus on sellainen pakottava vaatimus, joilla voidaan perustella tuonnille asetettavia rajoituksia, [12] on yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella kuitenkin selvää, että kyseisellä intressillä ei voida perustella myyntikieltoa silloin kun, kuten esillä olevassa asiassa, kyse on toisessa jäsenvaltiossa laillisesti valmistetuista ja myyntiin saatetuista tuotteista ja kun tiedottamisesta kuluttajille on huolehdittu riittävästi. [13]

58. Tarkasteluni tässä vaiheessa ongelma voidaan siten rajata kysymykseen siitä, voidaanko niitä kansallisia sääntöjä, joihin Saksan viranomaisten toiminta perustuu, pitää sellaisina kansallisina säännöksinä, joita ei ole yhdenmukaistettu ja jotka ovat perusteltuja pakkausmerkintöjä koskevan direktiivin 15 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen petollisten toimien torjumiseksi.

59. Voivatko Saksan viranomaiset toisin sanoen siitä huolimatta, että Benti- ja Lupack-nimisten tuotteiden merkinnät eivät ole sellaisia, että ne olisivat omiaan johtamaan harhaan pakkausmerkintöjä koskevan direktiivin 2 artiklassa tarkoitetulla tavalla, kuitenkin

9 — Ks. kolme ensimmäistä perustelukappaletta.

10 — Ks. etenkin 10. ja 14. perustelukappale.

11 — Ks. em. 10. perustelukappale ja em. 15 artikla.

12 — Ks. esim. edellä alaviitteessä 2 mainitussa oluen puhtausvaatimuksista annetun lain -tapaus.

13 — Ks. esim. em. asia Bonfait, tuomion 16 ja 17 kohta.

katsoa, että esillä olevassa asiassa näille tuotteille asetetut lisävaatimukset ovat perusteltuja 15 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen petollisten toimien torjumiseksi sillä perusteella, että kyseiset tuotteet eroavat huomattavissa määrin Saksassa tavallisesti sovellettavasta kauppatavasta? Kyseiset kansalliset toimenpiteet olisivat siten perusteltuja sen vuoksi, että vaikka kyseistä merkintää ei objektiivisesti voitaisikaan pitää harhaanjohtavana, se olisi kuitenkin omiaan johtamaan saksalaista keskivertokuluttajaa harhaan tämän erityiset ja täsmälliset odotukset huomioon ottaen.

60. Tällaisessä tapauksessa olisi tarkasteltava sitä, voidaanko riidanalaisiin kansallisiin toimenpiteisiin soveltaa perustamissopimuksen 30 artiklaa ja määriteltävä etenkin se, ovatko ne perusteltuja kuluttajien suojelemista koskevien pakottavien vaatimusten vuoksi.

61. Tällainen näkökulma ei kuitenkaan ole esillä olevassa asiassa hyväksyttävissä.

62. Kuten edellä olemme nähneet, pakkausmerkintöjä koskevan direktiivin ensisijaisena tarkoituksena on määritellä, mitkä vaatimukset tuotteeseen tehtävän merkinnän on täytettävä, jotta sitä ei voida pitää harhaanjohtavana. Direktiivin säännökset menettäisivät merkityksensä jos kansallisilla viranomaisilla olisi oikeus katsoa, että pakkausmerkintöjä koskevan direktiivin mukaan tehty merkintä on omiaan johtamaan kuluttajaa harhaan tuotteen koostumuksen osalta.

63. Sillä, että pakkausmerkintöjä koskeva direktiivi ei ole tyhjentävä, ja että jäsenvaltiolla on siten mahdollisuus soveltaa tai toteuttaa kansallisia lisätoimenpiteitä direktiivin 15 ja 16 artiklassa säädettyjä asiaa ja menettelyä koskevia edellytyksiä noudattaen, ei ole tämän päätelmän kannalta mitään vaikutusta.

64. Tätä jäsenvaltioille annettua vapautta ei voida käyttää siten, että pakkausmerkintöjä koskevan direktiivin säännökset menettäisivät merkityksensä.

65. Direktiivin 15 artiklan 2 kohdassa huomautetaan lisäksi, että petollisten toimien torjumista koskevien yhdenmukaistamattomien kansallisten säännösten soveltaminen ei voi olla "omiaan estämään tässä direktiivissä annettujen määritelmien ja sääntöjen soveltamista". Tämä olisi kuitenkin nimenomaisesti seurauksena silloin, kun sellaiseen merkintään, joka täyttää direktiivin tuotteen koostumusta koskeviin tietoihin liittyvät vaatimukset, voitaisiin soveltaa tähän tietoon liittyviä kansallisia lisävaatimuksia.

66. Pakkausmerkintöjä koskevan direktiivin mukaiset "petollisten toimien torjumiseksi" toteutetut kansalliset toimenpiteet voivat siten koskea ainoastaan sellaisia kysymyksiä, joista direktiivissä tai muissa yhteisön oikeuden säännöksissä ei ole säädetty. Ne eivät voi etenkään koskea tuotteen koostumuksen ainesosien ilmoittamista direktiivissä säädettyä poikkeusta lukuun ottamatta.

67. Näin ollen silloin, kun Saksan viranomaiset arvioivat, että kuluttajan olisi saatava täsmällistä tietoa tällaisten tuotteiden vesipitoisuudesta, koska sillä on erityistä merkitystä, niillä on oikeus vaatia tätä tarkoittavaa tietoa sillä edellytyksellä, että tiettyjä pakkausmerkintöjä koskevassa direktiivissä asetettuja edellytyksiä noudatetaan. Pakkausmerkintöjä koskevan direktiivin 7 artiklassa tarkennetaan tämän osalta, että silloin kun yhteisön säännöksiä ei ole, kansallisissa säännöksissä voidaan säätää, että tiettyjen ainesosien pitoisuudet on ilmoitettava prosenttiosuuksina tai absoluuttisina mittayksikköinä. Nämä säännökset annetaan direktiivin 16 artiklassa säädettyä menettelyä noudattaen, joka edellyttää ilmoitusta komissiolle ja jäsenvaltiolle, määräajan noudattamista sekä komission hyväksyntää.

68. Koska tämän menettelyn mukaisesti annettuja säännöksiä ei ole annettu, on syytä todeta, että Saksan viranomaiset eivät voi yhteisön oikeuden nojalla vedota edellä esitettyihin perusteisiin Lupack- ja Benti-nimisten tuotteiden koostumukseen kuuluvien ainesosien ja niiden nimityksen osalta.

69. Bristol-nimisestä tuotteesta on tehtävä erityinen huomautus. Toisin kuin kahden muun tuotteen kohdalla Bristolin pakkausmerkinnöissä vettä ei ole mainittu ainesosana. Kuten edellä olemme kuitenkin nähneet, pakkausmerkintöjä koskeva direktiivi edellyttää, että vesi on mainittava silloin, kun lopputuotteesta on vettä yli 5 prosenttia. Kyseisen maininnan puuttuminen merkitsisi tässä tapauksessa direktiivin rikkomista siitä riippumatta, millaisia kuluttajien mahdolliset odotukset tämän asian osalta ovat.

70. Kansallisen tuomioistuimen on siten todettava, ylittääkö esillä olevassa tapauksessa lisätyn veden määrä lopputuotteessa suurimmassa osassa tapauksista 5 painoprosenttia. Kansallinen tuomioistuin on jo nyt kiinnittänyt ennakkoratkaisupyynnössään huomiota siihen, että kyseisen tuotteen vesipitoisuus vaihtelee 3,7 prosentista 18 prosenttiin.

Proteiinipitoisuus

71. Pääasian kantajien muut väitteet koskevat Lupack-, Bristol- ja Benti-nimisiin tuotteisiin sisältyvän proteiinin määrää niin, että kahden ensiksi mainitun tuotteen osalta kyse on proteiinin määrästä silavaa sisältämättömässä osassa ja kahden viimeksi mainitun tuotteen osalta proteiinin määrästä siinä lihassa, joka on saatu lihasmassasta. Proteiinipitoisuus ei, kuten komissio on perustellusti huomauttanut, ole tuotteiden ainesosa vaan pikemminkin merkki niiden laadusta. Kyseisiä määriä ei tarvitse siten ilmoittaa pakkausmerkintöjä koskevan direktiivin 3 ja 5 artiklan mukaisessa ainesosaluettelossa.

72. Myös proteiinipitoisuutta koskevien tietojen on kuitenkin oltava direktiivin 2 artiklan mukaisia eivätkä ne siten saa olla harhaanjohtavia. Ne eivät niin ollen saa johtaa kuluttajaa uskomaan, että tuotteissa on tietty

määrä proteiineja silloin, kun näin ei todellisuudessa ole.

73. Koska riidanalaisissa merkinnöissä ei ole mainittu proteiinin määrää, kuluttajaa on esillä olevassa asiassa voitu johtaa harhaan vain jos hänellä kyseisten tuotteiden luonne huomioon ottaen oli täsmälliset odotukset näistä määristä ja jos riidanalaisella merkinnällä ei ole onnistuttu kiinnittämään kuluttajien huomiota siihen seikkaan, että Lupack-, Benti- ja Bristolnimiset tuotteet eivät ole näiden täsmällisten odotusten mukaisia.

74. Kansallinen tuomioistuin on kuitenkin huomauttanut, että saksalaisilla kuluttajilla ei ole täsmällisiä odotuksia kyseessä olevien tuotteiden koostumuksen suhteen. Näin ollen olisi erittäin hämmästyttävää jos heillä sitä vastoin olisi täsmällisiä odotuksia silavaa sisältämättömän osan proteiinin määrän tai lihasmassasta saadun lihan proteiinin määrän suhteen.

75. Vaikka katsottaisiinkin, että saksalaisilla kuluttajilla on odotuksia muotoon tehdyn kinkun proteiinin määrän osalta, olisi kuitenkin erittäin poikkeuksellista, että nämä odotukset olisivat niin täsmällisiä, että kuluttaja katsoisi tulleensa johdetuksi harhaan ostaessaan tuotteen, jonka proteiinipitoisuus olisi alle 2 prosenttia pienempi suhteessa niihin lukuihin, jotka Saksan viranomaiset ovat hyväksyneet.

76. Lisäksi voidaan samansuuntaisesti todeta, että ennakkoratkaisupyyntöön liitetyissä Saksan elintarvikesäännöstön säännöissä ei ole mainintaa tällaisesta vaatimuksesta vaikka säännöstön oletetaankin kuvastavan yleistä kauppatapaa.

77. Tämän perusteella voidaan päätellä, että proteiinin määrää silavaa sisältämättömässä osassa tai proteiinin määrää lihasmassasta saadussa lihassa koskevan merkinnän puuttuminen ei ole ristiriidassa pakkausmerkintöjä koskevan direktiivin kanssa. Koska direktiivissä ei ole tarkkoja säännöksiä näitä määriä koskevista tiedoista, edellä esitettyjen perustelujen mukaisesti on syytä määritellä perustamissopimuksen 30 artiklassa määrätyt vaatimukset huomioon ottaen, voidaanko näitä määriä koskevia saksalaisia säännöksiä pitää sellaisina kansallisina, yhdenmukaistamattomina lisäsäännöksinä, jotka kuuluvat pakkausmerkintöjä koskevan direktiivin edellä mainitun 15 artiklan soveltamisalaan ja jotka eivät koske asiaa, josta pakkausmerkintöjä koskevassa direktiivissä on jo säädelty.

78. Mielestäni kuluttajansuojalla ei esillä olevassa asiassa voida perustella sellaista pakkausmerkintää koskevaa lisävaatimusta, jonka tarkoituksena on kiinnittää kuluttajan huomio siihen, että hänen mahdolliset odotuksensa muotoon tehdyn kinkun proteiinimäärästä poikkeavat riidanalaisten tuotteiden ominaispiirteistä.

79. Saksan viranomaisten esiin tuomat mitattujen määrien poikkeamat viranomaisten soveltamista normeista ovat erittäin vähäisiä ja näin ollen riittävän merkityksettömiä siten, ettei niitä tarvitse erityisesti ilmoittaa kuluttajalle, vaikka oletettaisiinkin, että nämä viranomaisten soveltamat normit vastaavat tosiasiallisesti kuluttajien odotuksia. Kuten komissio on huomauttanut, esillä olevassa asiassa on sovellettava vähimmäisperusteita.

80. Lisäksi sellaisen tilanteen, jossa pakkausmerkintöjä koskevan direktiivin — jonka ensisijaisena tarkoituksena on suojella kuluttajaa harhaanjohtamiselta, mitä vielä korostettakoon — mukaista merkintää voitaisiin kuitenkin pitää kansallisen säännöksen mukaan harhaanjohtavana, on johdonmukaisesti jäätävä poikkeukseksi, mihin viittaa myös direktiivin 15 artiklan 2 kohdan sanamuoto. Siitä nimittäin ilmenee, että mahdollisia kansallisia säännöksiä voidaan soveltaa ainoastaan toissijaisesti. Kansallisten säännösten soveltamisedellytyksiä on tulkittava näin ollen suppeasti. Esillä olevan asian asiakirja-aineistossa ei ole ilmoitettu sellaisia seikkoja, joiden nojalla voitaisiin katsoa, että kyse olisi tällaisesta poikkeuksellisesta tilanteesta.

81. On syytä huomata, että komissio muistuttaa perusteellisuuden vuoksi, että asiakirja-aineistosta näyttää ilmenevän, että kyseisten tuotteiden pakkausmerkinnöissä ei viitata näkyvästi ja luettavasti käytetyn myyntinimityksen salliviin kansallisiin standardeihin tai kansalliseen lainsäädäntöön.

82. Tällainen vaatimus sisältyy kuitenkin direktiiviin 92/5/ETY, jonka liitteessä B olevassa V luvussa (kääreet, pakkaus ja etiketti) säädetään seuraavaa:

"4. Kuluttajalle myytäväksi tarkoitettujen elintarvikkeiden merkintöjä, esillepanoa ja mainontaa koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 18 päivänä joulukuuta 1978 annetun neuvoston direktiivin 79/112/ETY —— vaatimusten lisäksi seuraavat tiedot on esitettävä näkyvästi ja luettavasti lihavalmisteiden kääreessä tai etiketissä:

— —

— tuoteseloste, johon liittyy viittaus sen salliviin kansallisiin standardeihin tai kansalliseen lainsäädäntöön".

83. Ennakkoratkaisukysymyksestä ilmenee kuitenkin nimenomaisesti, että kysymys on rajattu koskemaan kansallisten viranomaisten esittämiä väitteitä eikä siinä tarkastella edellä mainittua puutetta. On kuitenkin mahdollista, että tämä puute kuuluu niihin muihin pakkausmerkinnöistä annettujen Saksan säännösten rikkomisiin, joiden suhteen kansallinen tuomioistuin on nimenomaisesti tarkentanut, etteivät ne ole ennakkoratkaisumenettelyn kohteena.

Ratkaisuehdotus

84. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että kansalliselle tuomioistuimelle vastataan seuraavalla tavalla:

1) EY:n perustamissopimuksen 30 artiklan kanssa on ristiriidassa sellainen kansallinen sääntely, jolla kuluttajien suojelemista ja tiedottamista koskevin perustein kielletään pitämästä kaupan sellaisia elintarvikkeita, jotka on laillisesti valmistettu ja saatettu kaupan pidettäväksi toisessa jäsenvaltiossa, kun kuluttajia suojellaan ja heille annetaan tietoa merkinnöin, jotka vastaavat kuluttajalle myytäväksi tarkoitettujen elintarvikkeiden merkintöjä, esillepanoa ja mainontaa koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 18 päivänä joulukuuta 1978 annetun neuvoston direktiivin 79/112/ETY säännöksiä ja erityisesti niitä, jotka koskevat tuotteiden nimityksiä ja ainesosaluetteloa.

2) Sellaisen myyntinimityksen käyttö, jonka perusteella ostaja ei myyntivaltiossa pysty määrittämään elintarvikkeen todellista luonnetta, on ristiriidassa direktiivin 79/112/ETY 2 ja 5 artiklan kanssa.

   Jos elintarvikkeeseen on lisätty vettä ja sen määrä ylittää 5 prosenttia lopputuotteen painosta, direktiivin 79/112/ETY 3 artiklaa yhdessä 6 artiklan kanssa on rikottu, mikäli ainesosaluettelosta puuttuu merkintä vedestä.